

פרשת אהרון כהן - המאבק הדרמטי מאחורי הקלעים

ראש הש.ב. (הפור)

אם בינתיים יוסיף למסור את הסודות הבטחוניים היקרים ביותר של מדינת ישראל לש"י ל"ח, המעצמה הורה ששמה לא ניתן לפרסום.

★ ★ ★

חליפת המכתבים מסתורית

המעמד היה משעמם. אולם מאחורי ריו התחבא אחד המאבקים הדרמטיים ביותר בתולדות המשפט הישראלי. פרשת כהן נראתה לעתים כמישחק אבסורדי - אולם היה למישחק תוכן רציני ביותר. תוכן זה לא היה ידוע לעתונאים, והוא לא השתקף בכתבות שהתפרסמו השבוע בעתונות שכיסתה את התחלת החקירה המוקדמת נגד כהן.

רק במשך רגע אחד הגיע המאבק הדרמטי אל תוך לשכת השופט זוהר. היה זה כאשר יזכר עורך הדין המפ"מי קושניר, אחד מש"י לושט הסנגורים, בדרך אגב על המכשולים בהם נתקלה ההגנה בהשגת חומר הראיות מן התביעה. הוא הזכיר הקלטות שנמסרו לסניגוריה רק ערב החקירה, למרות שהוק"ט לטו לפני למעלה משנה. והוא הזכיר חליפת המכתבים של אחד העדים עם היועץ המשפטי - ושגם היא נמסרה לסניגורים רק ברגע האחרון, על פי דרישתה.

באמצע דיבורו של קושניר קפץ פרקליט המוחו, ליאונרד אריה רבינוביץ, על רגליו. המשפטן המרוסן, עיניו הדיבור, דיבר בהת-

להשלמת ספרו על נסיונות ההתקרבות היהודית-ערבית בעבר. תוך כדי שיחה התגלגלו הדברים גם לפרשת תבור. עומרי, שנכח בהרצאה פנימית של עורך העולם הזה על נושא זה, סיפר לכהן על תוכן הרצאה זו - שכללה פרטים מדויקים על מבנה הש.ב. וזהות מפקדיו.

לכהן יש מנהג היאז למדען: הוא רגיל לרשום כל דבר המגיע לאוזניו ולתיקו, כדי להסתמך עליו לעת מצוא בספריו. גם הפעם רשם בראשי-פרקים את הדברים ששמע מפי עומרי - כולל מבנה הש.ב. ושם מפקדו. אולי התכוון למסור על כך דו"ח למוסדות הראשיים של מפ"ם, שהוא חבר בהם. הוא תיק את הפתק.

כאשר נאסר ונערך החיפוש המדוקדק בניירותיו, נפל גם פתק זה בידי החוקרים. הוא גרם להם לשמחה רבה. כי הפתק הכיל, כביכול, אינפורמציה בטחונת סודית - ואולי בפעם היחידה יכלו החוקרים להוכיח כי היתה בידי כהן אינפורמציה כזאת. גם צורת הרישום עוררה אצלם סיופק עמוק. כהן לא רשם את שם הממונה על הש.ב. סתם. אולי כדי למנוע זיהוי בידי אנשים מקריים הנכנסים לחדרו בקיבוץ, רשם את השם במהופך. וכדי להזכיר זאת לעצמו, רשם בצד השם בסוגריים את המילה "הפור". היה זה ה"צופן" המפורסם, ש"מילא תפקיד כל-כך מרכזי במערכת-הפרסומת של מנגנון-החושך בפרשת-כהן.

את החומר - מידי יוסף קוקיה, שמילא את מקומו של היועץ המשפטי.

★ ★ ★

הקלטות סודיות

היה זה רק חלק מן המלחמה על השגת חומר-הראיות. עיקרו של מאבק זה נגע להקלטות.

כאשר נחקר כהן אחרי מאסרו, לא אמר לו איש כי דבריו מוקלטים. להיפך, ברוב המקרים העמידו החוקרים פנים כאילו ה"שיחות פרטיות לגמרי, נועדו לשכנוע הדדי. הם נמנעו אפילו מלרשום את תוכן השיחות. אולם כאשר קבעה התביעה את הקו שלה לקראת המשפט, היא רצתה להשתמש בדברים מסויימים שנאמרו על-ידי כהן בעל-פה באחת השיחות האלה. היא נאלצה ל"גלות" כי הדברים הוקלטו. טענה התביעה: הסיחה הזאת התנהלה במקרה בחדר בו קיים סידור קבוע של הקלטה. היא הוקלטה במקרה. תכתיב הקלטה, שהשתרע על עשרות עמודים, נמסר כדון לסניגורים, בי תוספת דו"ח קצר כיצד בוצעה ההקלטה.

אולם באותו חדר עצמו התקיימו עוד כמה שיחות של כהן עם חוקריו - ואם קיים בו סידור אוטומטי להקלטה, קשה היה להניח כי החוקרים טיחו במיוחד להפסיק סידורים אלה. הסניגוריה טענה, איפוא, כי גם השיחות האחרונות הוקלטו - ותבעה לקבל העתק מן ההקלטות. התבי-

כדי לאפשר לסניגוריה לקבוע קריאה. טכסים זה גרם השבוע להתפתחות ש"היתה מנוכחת למראית-עין, אך הגיונית ב"החלט למעשה. הסניגוריה דרשה חקירה מוקדמת - ומיד אחרי שנפתחה, דרשה הסניגוריה להפסיק, מנימוקים משפטיים פורמליים (החלפת כתב-האישום על-ידי התביעה, אי-הגשת חומר-הראיות במועד וכו'). אחרי שהשופט זוהר דחה בקשה זו, ה"דעה הסניגוריה שתגיש את בקשתה לבית המשפט הגבוה לצדק, ביקשה בינתיים שתיפסק החקירה. זוהר, שופט מנדטורי והיק (שבלט כבר קודם בפרשה זו, כששיחרר את כהן בערבות) נענה. אחרי שני בקרים של דיונים משעממים, נפסקה החקירה וזמנית.

★ ★ ★

לכל אחד מרגל!

מה הם סיכוייו של כהן כאשר יפתח המשפט? גם כאשר נצטירה השבוע תמונה ברורה יותר של חומר הראיות, נש"ארה השאלה לוטה בערפל. כי בפרשה זו, המצב החוקי משאיר את ההכרעה בידי השופט. לפי החוק הישראלי האכזרי, שנתקבל בי שעתו בקולות מפ"ם, אין צורך להוכיח כי הנאשם מסר ידיעות בטחונות למרגל זר כדי להרשיעו. כל אדם זר הוא מרגל בעיני החוק. ולפי החוק, כל אדם הנפגש עם זר כזה, נחשב כאילו מסר לו את סודות המדינה - אלא אם כן מוכיח הנאשם עצמו

רבינוביץ

זקהם

מיוסטר

קושניר

רגשות מוזרה. "אלה הם דברי תעמולה בשביל העתונות!" קרא בועם. "אני לא אקשיב כאשר..." רק בקושי הצליח ה"שופט זוהר להרגיע את הרוחות, להחזיר ללשכה את אהירת הדין המשפטי המופשט. מה עמד מאחורי התפרצות-פתע זו, ש"איש מבין העתונאים הנוכחים לא הבין את פשרה? אילו ידעו את הרקע, היו תופסים כי בפסוקים הנרגשים המעטים נתגלה אחד הפרטים הדרמטיים שיקבעו את גורל כהן.

חליפת-המכתבים המסתורית נגעה לעדותו של המהנדס בנימין עומרי במשטרה, ולאחד הפתקים הקטנים שנמצאו ברשותו של כהן. יתכן מאד כי פתק קטן זה יהיה אחד מני קורות-ההכרעה במשפט.

★ ★ ★

מנגנון החושך על פתק

אהרון כהן ובנימין עומרי (רבינוביץ) הכירו זה את זה לפני שנים רבות, כי אשר הם שיחתו פעולה בליגה להתקרבות יהודית-ערבית ובלגייה הסוציאליסטית (האגף העירוני של השומר-הצעיר, לפני הקמת מפ"ם). בעת פרישת חסיפתו של כתב ה"עולם הזה, אלי תבור, קרא כהן כי עומרי השתתף בחוג אשר שימש נושא מרכזי ל"חקירת החוטפים. היה זה החוג שקרא ל"עצמו, לאחר מכן, בשם "הפעולה השמית". כעבור כמה שבועות נפגש כהן עם עומרי בקשר עם מיסמכים שהיו דרושים לכהן

עה סירבה, טענה שאין בידיה הקלטות כאלה. כך נמשך המאבק. אולם ערב פתיחת ה"חקירה המוקדמת, הגיעה התביעה כנראה לידי מסקנה, שלא תוכל למנוע את ההקל"טות מן הצד השני, וכי עצם המניעה יזיק לתביעה במהלך המשפט. כך זכתה הסניגוריה ריה למתנה: לא רק להקלטות שהיא ביקשה במפורש, אלא גם להקלטות נוספות, שהיא כלל לא ידעה על קיומן. התכתבים, המש"תועים על מאות עמודים, מכילים את כל השיחות של כהן עם ראשי הש.ב., ה"ס"ריו של כהן על פגישותיו עם שליח "המ"עצמה הורה", נסיונות החוקרים לערער את עדותו, ולבסוף סירובו של כהן להוסיף ולמסור עדות אם לא תינתן לו האפשרות לראות את ראשי מפלגתו.

הקלטות אלה היו חיוניות לסניגוריה, ש"תשתדל להוכיח בעזרתן כי כהן פעל בתום לב, כי הסבריו היו משכנעים וכי אין כל סתירות בעדותו. הבעיה הגדולה היתה מן הרגע הראשון: איך להשיגן? שלושת הראשים של הסניגוריה - סו"ללה המורכבת משלמה זקהם, בעל המוח המשפטי החריף; אליעזר טויסטר, בעל הה"ר"פעה התוקפנית המוחצת; ויוסף קושניר, בעל הדיבור היבש החותך - ישבה על המדוכה. היא הגיעה למסקנה כי רק צעד אחד יכריע את התביעה למסור את חומר הראיות בעוד מועד: דרישתו של הנאשם לקיים חקירה מוקדמת. ערב חקירה כזאת חייבת התביעה להגיש את ההוכחות שבידה,

כי הפגישה היתה בתום-לב. בפרשת כהן, אין הנאשם מכחיש כי הת"ראה עם נציג של מעצמה זוהר, שהיה לו מעמד דיפלומטי. להיפך, כהן טוען כי נפ"גש עם הור במשך תקופה רבה יותר ארו"כה מכפי שטוען הש.ב. - וכי מעולם לא הוזהר שהור חשוד בריגול. התביעה טוענת כי הפגישות נערכו במח"תרת, מפני שהור השאיר את מכוניתו מחוץ לקיבוץ. אולם לכך יכולה להיות סיבה הרבה יותר פשוטה: כמה מחברי מפ"ם לא ראו בעין יפה את פגישתו כהן, שהיה שייך במפ"ם לפלג שמאלי, עם הור. כהן עצמו מסביר את פגישותיו בצורה פשוטה: הור מסר לו חומר מדעי לספריו, ובאחד הספרים אף מוזכר הדבר בפירוט, ברשימת התודות. במקרה זה, רובצת למעשה כל האחריות על השופט עצמו. רק הוא יוכל להחליט: האם להאמין כי הפגישות נערכו בתום-לב? דבריו של כהן מפני עצמו, מעצרו, תש"ר"בותרו והגבותיו בשיחות עם החוקרים, עשויים לעזור לשופט להחליט את החלטתו הגורלית. לכן היה זה כל כך חיוני לסניגוריה לגרום להגשת ההקלטות - ובטכני"סם המזהיר נחלו החדש נצחון בגיורה זו.

* בעוד שלפי החוק המנדטורי נערכת חקירה מוקדמת בכל מקרה של פשע, נותן החוק הישראלי החדש לנאשם בפשע חומר את הזכות לבחור בעצמו אם הוא רוצה בכך או לא.